

SOLJENIZYN IDAZLEA

Sarirako kandidato

Soljenizyn rusiar idazlea oster* ere ahoz aho dabil literatur zaleen artean. Baina oraingoan ez da, haren obra berriren bat kontrabandoan mendebalera* heldu arazi dalako, Frantziako «Association Arts et Progrès» dalakoak 1970-ko Nobel Sariaren kandidato legez* proposatu daualako baino. Berrogeitamartu Intelktual eta artista frantsesek izenpetu dabe Estokolmoko Nobel Sari komisloari egin jakon eskabide hau; Hauriac, Marcel, d'Ormesson, René Clair, etc. «Association Arts et Progrès», nazio komunistetako eta mendebaleko intelektualen harremanak bizkortu gura leukezan elkarre bat da.

Eta Soljenizyn? Autore hau nor dan esan behar askorik ez dago honezkerok. Jevtuschenkogaz batera, idazle sobietarrak ezagunena dokegu* mendebalean. Haren obrak, literato haundienak gutxitan legez, liburu saltzaileren irabazpide jori* izatera heldu jakuz. Eta Soljenizyn da, Jevtuschenkoren eritzian, URSS-ek gaur egun daukan rusiar klasikoen tailako autore bakarra. Komunistek nahiz holakorik ez direnek berdin estimatzen daben literatur kritikok eta esteta bakar Lukacs-ek ere, Soljenizyn dauka URSS-eko prosa idazlerik bikaintentzat. Soljenizyn, ba, ez da mendebaleko kritikozentzat bakarrik autore goragarria. Ba dago Soljenizyn baino idazle kaskarragorik hamalka, Nobel Sariaz sarituta.

«Arts et Progrès» —ekoek Soljenizynen alde egindako sari-eskaria, erreparo askogaz hartu da literatur zaleen zirkuluetan, hala ere. Batzuek, beharbada ezin sufritu lukeelako Nobel Sariaren bat Rusiara joatea, alderdikieriazkoa ikusi dabe proposamendua. Baina komunistek eurek ere enbarazoz hartu dabe zelanbaiteko lagunon «kunplimendua», mendebalean. Ze Soljenizyn konformista barik beste guztia da. Mila lagunetik gora daukan URSS-eko idazleen Elkartetik kanpora dago Soljenizyn; eta ez bere gogoz, botata baino. Soljenizynen obrarrik inportanteenak imprimatu ere ez dira egin URSS-en, eta haren antzerkiak erakusterik ere ez dago.

Arrazoia, diktadura guztietakoa da: URSS-eko agintariek ezin dabe jasan* euren beste eginpiderik alboan, aginpide hau morala bakarrik izanda ere. Soljenizynek, oster*, ez dau horretan dardarik uzten, berak bere burua ta eginkizuna zelan hartu dituan: «Idazle haundi bat... bigarren Gobernu bat lakoxea da; horrexegatik, hain zuzen, Gobernuak ez dabe egundo maitatu izan idazle haundirik, idazle kaskarrak baino». Soljenizynek, derrigor, oposizio moral bat legez ulertu dau bene idazletza, eta modu horretan kunplitu gura izan dau. Horregatik, Alderdi Komunistaren preslopean, URSS-eko idazleen Elkarteak bere artetik kanpora jaurtiki eban. Gobernuak ere askotan salatu izan ei da Soljenizyn herbestera joan arazteko; baita Suezian eta Dinamarkan harentzat asilo eskatu ere Gobernuak berak, enbajadoreen bidez. Baina Soljenizynek ez dau, Tarsis eta Kuszenov-ek legez, atzerrirako bidean joan nahi. «Edozein egoera ta kondiziotan beteko dot neure idazle eginkizuna, eta hilobitrik, beharbada, bizitzean baino hobeto... Ezin deutso inork eglari bidea itxi, eta heriotzea bera ere onartzeko gertu nago, egia aurrera jarrai dadin». Borondate hauxe gogoratzen dauan Arestiren poesia eder bat ba dago euskeraz.

Soljenizynek Rusiako idazle haundien tradizioan ikusten dau bere burua. Autoreak arrazoiz dinoanez, probearen eta gizagalxoaren abugadu baino ez dira izan Tolstoi, Dostolevski, Tschajov, Puschkin, Gorki, Soljenizynek ez dauka ideologiaren baten konfesiorik; eta, horrexegatik ere, ez ditu bere burua ta idazletza politikarrien gizarte-lanen ukazio* legez hartzen, hareen konplementu ta betegarri legez baino. Idazlearen eginkizuna, berak dinoanez, gizaritearen gaitzak eta alderdi ustelak nabarmen erakustea da. Agiri dago, uste hau «errealismo sozialistarekin» ezin ondo konpondu leitekena. Eta Soljenizyn, Jevtuschenkoren eta Lukacs-ek beraren alde esandakoak esan arren, ez da idazle «laureatua» URSS-en. Espetxean egon ez dago: izen haundiegia dauka horretarako. Baina libertade askorik ere ez jako ematen. Idazle Elkartetik botata dagoenez gero, ez dau idazle dirurik hartzen; eta, lan-eskalan ezer ez denez gero (matematikalaria ta fisikalaria da berez), lagunek jaten eta jaxten emanda bizi da Moskun, edozein egunetan alfer lan-gabeko bezala detentua izateko arriskuan.

Harrigarria da, orduan, «Arts et Progrès»-eko lagunek idazle honentzat Nobel Saria eskatzea. Pasternaken egunak ahaztu dituela dirudi. Eta ez dirudi URSS-egaz hartuemanak beretzeko modurik hoberena ere; Sari hori Soljenizyni emango balitxako, hango gobernariak probokatuta sentituko liratekela garbi samar ikusten da ta. Ala, Isilarazi egin gura deutsoe frantsesek Soljenizyni?

JOSE AZURMENDI

Sariaren irabazle

Urriaren 8-an Sueziko Akademiak Literatur Nobel Saria Soljenizyn rusiar idazleari eskaintzen* dio.

Jendea nahiko harritua gelditu da, idazle hori ez baitzen* hain ezaguna. Frantzian, esaterako, haren hiru-lau liburu dira bakarrik itzuliak. Harrituago gelditu bide* dira Ruslan. Imprimaturik, haren «Ivan Denissovitch-en Egunkaria» bakarrik ezagutzen da. Beste lan guztiak polikopiatuak zabaldu dira. Eta ez Ruslan bakarrik. Atzerrian ere ezagutzen dira. Baina ez da erraz zer den harena eta zer ez bereiztea, poliziak berak eskua sartu baitu*, lan faltsifikatuak plazara ager daitezzen.

Soljenizyn Rusiako idazleen Elkartetik bota zuten 1968.eko haizlean*.

Zer pasatzen da Soljenizynekin? Munduko bigarren gerran kapital malla hartu arren, handik gutira, zortzi urtetarako kondentua izan zen, Stalinen kontra mintzatu zelako.

Baina, batez ere anti-stalinista eta anti-rusiarra ezin dezakegu Soljenizyn ikus.

Soljenizyn, askatasunaren eta gizonaren kantaria da. Berak idatziko du: «Ordua da Gizadiaren parte garela kontura gaitzen». Eta 1967.eko malatzaren 16-an, idazleen Elkartearen aurrean gogorki salatu zuen «zentsuraren aldetik literaturak duen menpekeria».

Honela ikusi dute askok Soljenizyn. Eta horregatik goratzen dute. Beste askok ere goratuko dute, baina ez horregatik. Atxakla honetaz ballatu nahi lukete, beren etsai* den Rusiaren kontra hitz egiteko. Baina hau ez da leialki jokatzea, ez baitute horrela Soljenizyn defenditzen, beren interesak baizik. Kritikak eta kritikak berelzten jakin egin behar dugu, beraz*.

Gu Soljenizynen alde gaude. Soljenizyn asko dago bazterretan. Soljenizyn, idazle baztertua izan da. Idazle baztertu asko dago bazterretan. Idazlearentzat (gizonarentzat) «disco gorri» gutiago eskaten ditu Soljenizynek. Euskal idazleok ere horixe berori eskatu nahi dugu.

Soljenizynek 1969.ean bezala, guk, 1970.ean eta beti, «Itsuen gidari itsuel» esan nahi diegu: «Garrasi eginez, Pasternak baztertu zenuten garai haiek amaitu dira». Horixe nahi genuke behintzat.

JOAN MARI TORREALDAI

dezakegu, dalkegu
diegu, deutsegu
gaude, gagoz
lukete, leukee
zenuten, zenduen

Ana Etxaide, Santiagora

Ana Etxaide, Euskaltzaindiaren lehendakari izandako Ignacio Maria Etxaideren alaba da. Barcelonan egin zituan ikasketak, eta «Filosofía y Letras, Sección de Filología Románica» dalako sallaen Lizenziatura atera. Nafarroako ikastetxe nagusian euskera irakasten jardun izan dau orain arte. Gaur egun, Santiago de Compostelako Unibersidadean ari da eskolak ematen. Eta Mitxelena Parisen... Hobeto ezin, jaunak!

«H-gabeko umoria»

Iñaki Linazasorok bere lehenengo liburua argitara eman dau, euskeraz, «H-gabeko umoria» izenburuarekin. Nahiz dozuna esan eizu, baina H-ak behartu zaitu euskeraz egitera, jaunak!